

Дорогий другокласнику! Дорога другокласнице!

Вітаємо тебе на сторінках другої частини посібника «Українська мова та читання».

Тут ми продовжуємо знайомитися з різними зразками літератури, у яких розповідається про дивовижний світ довкола; дізнаємося, яке значення має слово у мовленні, які бувають слова, які таємниці можуть бути «сховані» у слові; навчимося працювати зі словниками; розвиватимемо мовлення і творче мислення.

Намагаймося бути старанними та уважними під час виконання різноманітних вправ і завдань.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— прочитай

— намалюй

— запам'ятай

— попрацюй у парі

— познач, напиши

— попрацюй у групі

— каліграфічна хвилинка

— поміркуй, виконай завдання

— послухай, переглянь

— словничок

Розташування слів за алфавітом

1. • Прочитайте виразно слова. Поясніть їх.

удосвіта
повіки
зірочка

посвітлішало
зайнялася
мерехтіли

розплющив
блімає
опустів

- Утворіть декілька словосполучень. Складіть із ними речення.

2.

КОЛИ ЗАСИНАЮТЬ ЗОРІ

Удосвіта вийшов Петрусь із татом надвір. Тато їхав у поле на роботу й пообіцяв узяти його із собою.

Небо вже посвітлішало, на сході зайнялася рожева смуга. Петрусь задивився на зорі. Вони мерехтіли на проясненому небі. Петрусеві здавалося, що хтось гасить їх одну за одною.

Ось на небі лишилась одна-однісінька зірка. Петрусь і просить:

— Татку, хай наш кінь Буланко ступає тихо-тихо...

— Чому? — дивується татко.

— Я хочу побачити мить, коли зірка гасне...

— Добре, тільки дивись пильно-пильно, бо мить та дуже коротка, — мовив тато.

Він спинив коня. Петрусь сидів непорушно, широко відкривши очі. Він боявся кліпнути, боявся опустити повіки.

От зірка вже ледве-ледве блимає, мов світлячок на узліссі перед сходом сонця.

«Буду дивитись, очей не зімкну ні на мить, і зірка ніколи не згасне», — думає Петрусь, і серце радісно тремтить у його грудях.

Та якось не втримався... опустив повіки. Ледве-ледве... То була така малесенька мить! Менша від макового зернятка, менша від росинки на бджолиній лапці. Та коли розплющив повіки, зірки вже не було...

— Я знаю, тату, коли засинають зорі, — тихо прошепотів Петрусь.

— Коли? — питає тато.

— Як тільки заплющуються повіки.

Василь Сухомлинський

Мерехтіти — ледь-ледь поблискувати, світитися нерівним світлом.

3. • Що хотів побачити Петрусь?

• Про що довідався хлопчик?

• Чи доводилось тобі спостерігати за зоряним небом?

4. Поміркуйте, чому вранці гаснуть зорі. Розкажіть, що ви про них знаєте.

5.

РАНОК

Із перлистого туману
при яснім моїм вікні
устає півсонний ранок,
гасить зорі і вогні.
Гасить зорі і вогні
у туманній вишині.

Максим Рильський

6. Обговоріть, про що йдеться у вірші. Хто «гасить» зорі? Як ви розумієте слова «півсонний ранок»? Порівняйте оповідання і вірш. Що у них спільного?

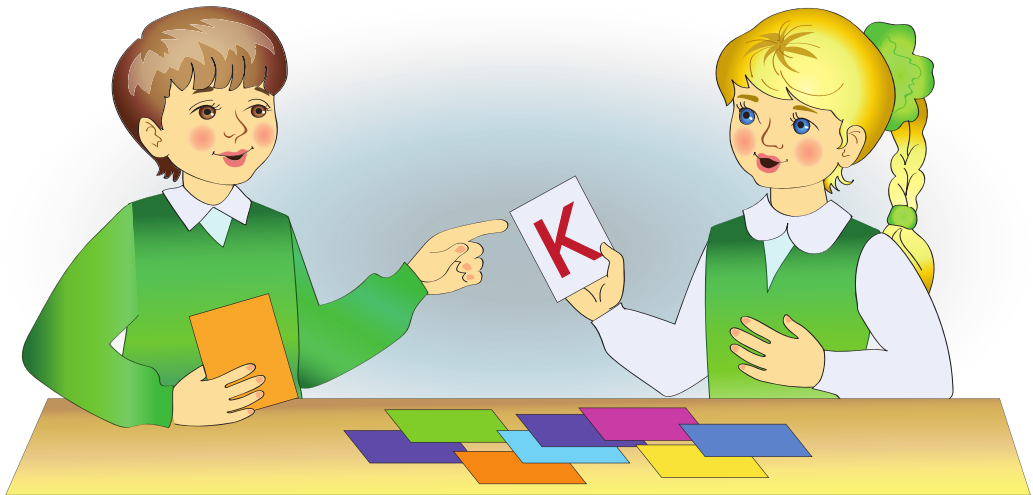
7. Відшукайте в оповіданні слова, які починаються на букву З. Скільки їх?

8. Пограйте у гру «Слова».

Оля і Тарасик дуже люблять гру «Слова». Для цієї гри потрібні картки з буквами. Діти по черзі вибирають картку і називають слова на вказану літеру. Вони вже знають, що не на кожену букву можна дібрати однакову кількість слів.

Сьогодні Оля витягла картку з літерою *К* і дуже зраділа. Як ви гадаєте, чому?

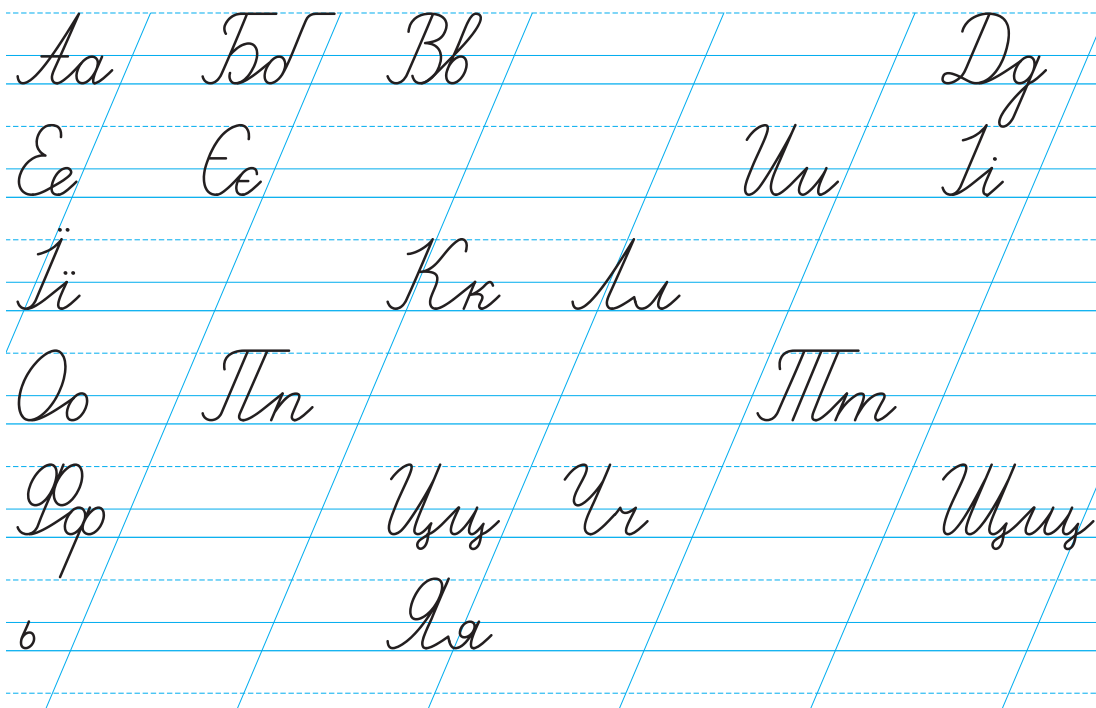

- Спробуйте зіграти разом з Олею — назвіть слова, які починаються на літеру *К*. Оля дібрала їх аж 20. А ви?
- Тарасикові випала буква *О*. Але він програв Олі. Назвіть якомога більше слів, які починаються на букву *О*.
- Поміркуйте: більше слів можна дібрати на букву, що позначає голосний звук чи приголосний.
- Наші друзі вважають, що найбільше слів можна дібрати на літеру *С*. Можете перевірити це, зігравши в мовні ігри на дозвіллі.

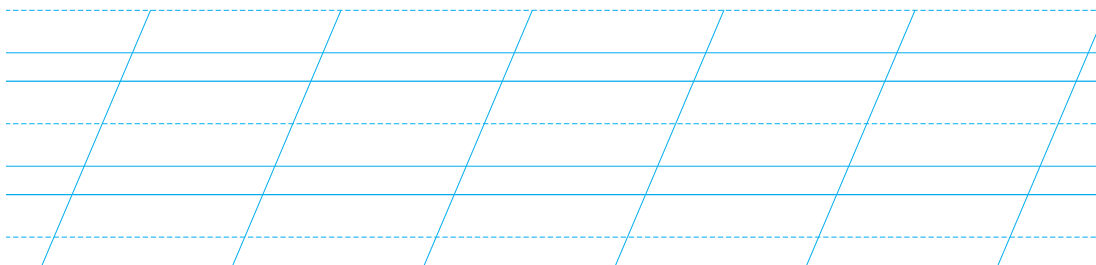

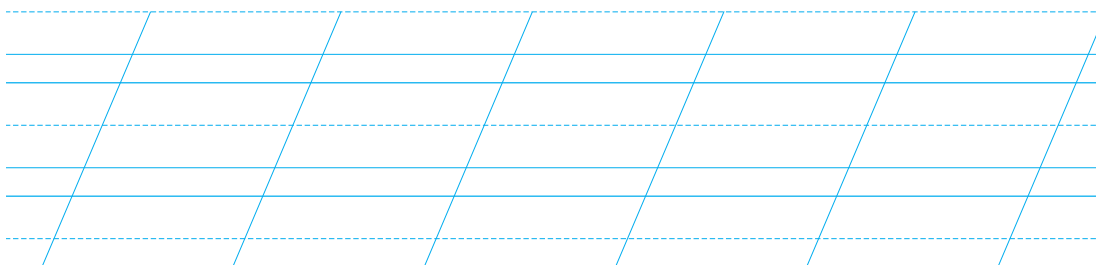
3. Пригадай алфавіт. Упиши пропущені літери.

4. • Прочитайте. Запишіть слова за алфавітом. Поставте наголос.
Сонце, космос, зірка, Місяць, планети, Юпітер, Венера.

- Обговоріть, що ви знаєте про ці об'єкти.
- З одним словом (на вибір) складіть і запишіть речення.

? 5. Виконай завдання на вибір.

- Пронумеруй назви сузір'їв так, щоб вони були в алфавітному порядку.

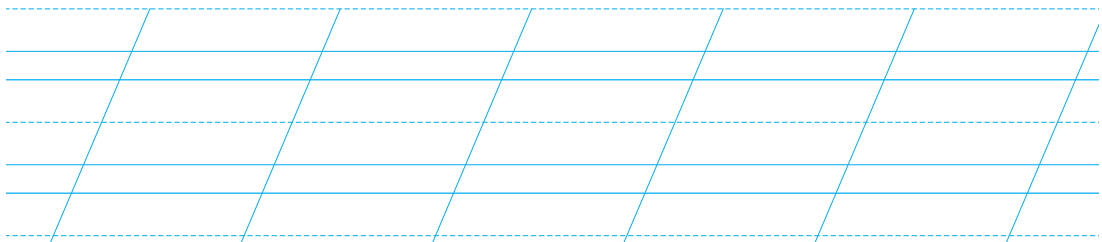
1 варіант

- Оріон
- Кассіопея
- Андромеда
- Дракон
- Єдиноріг
- Водолій

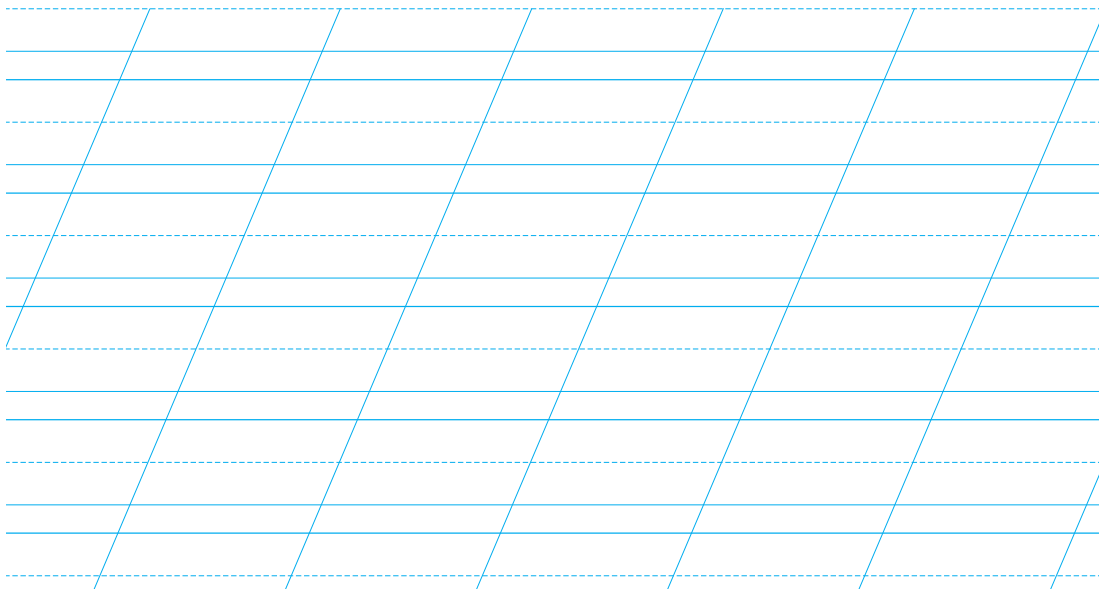
2 варіант

- Риби
- Велика Ведмедиця
- Козоріг
- Близнята
- Телець
- Скорпіон

- Добери п'ять–шість назв об'єктів природи і запиши їх в алфавітному порядку.

✎ 6. Запиши слова (речення) під диктування вчительки/вчителя.

▶ 7. Перегляньте відео про сузір'я.

Спасибі тобі, струмочку!

Робота зі словниками

1. • Прочитайте виразно слова. Чи всі слова зрозумілі?

подорожні
мандрівникі
струмóчок

подяка
істóта
істина

вшанóвує
звелічує
заміслився

- Спробуйте пояснити значення поданих слів.

2. Прочитай оповідання. Добери до нього заголовок.

Дрімучим лісом ішли двоє подорожніх — дідусь і хлопчик. Була спека, і хотілося пити.

Нарешті вони дійшли до струмка. Тихо дзюрчала холодна вода. Мандрівники нахилилися, напилися.

Дідусь сказав:

— Спасибі тобі, струмочку.

Хлопчик усміхнувся.

— Чому ти усміхнувся, хлопче?

— Навіщо ви, дідусю, сказали струмкові спасибі? Він же не жива істота і не дізнається про вашу подяку, не почує ваших слів.

— Це так. Якби води напився вовк, він міг би і не дякувати. Ми ж не вовки, а люди. Розумієш, навіщо людина каже спасибі? А знаєш, кого це слово вшановує, звеличує, підносить?

Хлопчик замислився. Він іще ніколи не думав над цією мудрою істиною. Тепер був саме час поміркувати: дорога через ліс ще довга.

Василь Сухомлинський

- ?** 3. • Що сказав дідусь струмочку?
• Чому хлопчик здивувався?
• Над чим замислився хлопчик?
• Чи погоджуєшся ти з думкою дідуся?

Тарасику, мені дуже сподобалося оповідання. Тільки я не зовсім розумію, що означає слово *істина*.

Істина — те, що відповідає дійсності, правда.

А звідки ти це знаєш?

Мені допоміг тлумачний словник.

Тлумачний словник допоможе пояснити значення слова.

Орфографічний словник підкаже, як правильно писати слово, ставити наголос у слові.

Орфоепічний навчить правильно вимовляти слова.

4.

Буває, що слово відоме давно,
а знає не кожен, що значить воно.
І тут у пригоді стає визначник
скарбів наших мовних —
тлумачний словник.

Дмитро Білоус

5. • Дослідіть, як розташовані слова у словниках. Чому потрібно знати алфавіт напам'ять?
- Відшукайте у тлумачному словнику, що означає слово *істота*.
  - З'ясуйте, яке слово подано у словнику першим: *істота* чи *істина*. Спробуйте пояснити, чому.

Слова у словнику розміщені за алфавітом. У словах з однаковою першою літерою до уваги беруть другу, третю й усі наступні літери.

6. Проскануйте QR-код та перегляньте онлайн-словники.

ЗМІСТ

ДИВОСВІТ ЗВУКИ І БУКВИ. АЛФАВІТ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Уроки 31-32.	Гасне зірка Розташування слів за алфавітом	4
Уроки 33-34.	Спасибі тобі, струмочку! Робота зі словниками	10
Уроки 35-36.	Диво-квіти Повторення вивченого про звуки і букви.....	15

ЧАРІВНІ СЛОВА СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Уроки 37-38.	Скажи людині добре слово Значення слова. Багатозначні слова	21
Уроки 39-40.	Побажання на увесь день Слова, близькі та протилежні за значенням	26
Уроки 41-42.	Поділися радістю Слова із прямим і переносним значенням	31
Уроки 43-44.	Особливі слова Корінь слова. Спільнокореневі слова	35
Уроки 45-46.	З днем народження вітаю! Споріднені (спільнокореневі) слова.....	39

Я І СВІТ ДОВКОЛА МЕНЕ СЛОВА (НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ, ОЗНАК, ДІЙ, ЧИСЕЛ)

Уроки 47-48.	Розкажу про себе я Слова, що називають предмети, ознаки, дії, числа.....	43
Уроки 49-50.	Чим ми корисні для світу Слова — назви предметів (іменники).....	47
Уроки 51-52.	Що на світі найцінніше Слова — назви предметів (іменники).....	51
Уроки 53-54.	Читаємо і пізнаємо світ Слова — назви предметів, близькі і протилежні за значенням	55

УСЕ НА СВІТІ МАЄ ІМЕНА ІМЕННИКИ. ЗАГАЛЬНІ І ВЛАСНІ НАЗВИ

Уроки 55-56.	З понеділка до неділі Розрізнення загальних і власних іменників.....	59
Уроки 57-58.	У світі книг Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах людей.....	64
Уроки 59-60.	В се довкола має імена Велика буква у кличках тварин.....	68
Уроки 61-62.	М оя Батьківщина Велика буква у назвах країн, міст, сіл, вулиць, річок, гір	73